

DERS: ÖĞRENME GÜÇLÜKLERİ

ÖĞRENME GÜÇLÜKLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Cevriye Ergül

Öğrenme Güçlüğü'nün Özellikleri

- Öğrenme yetersizliklerinin işaretleri çocuğun motor gelişiminde, işitsel ve görsel algıda, konuşma ve dil gelişiminde ya da dikkat becerilerinde gözlenebilir.
- Genellikle çocuk bazı gelişim alanlarında iyiyken diğerlerinde önemli güçlük yaşar.
- Öğrenme yetersizliklerinin işaretleri daha sonraki akademik başarısızlıkların habercisidir. Ancak erken müdahale çocukların potansiyel problemlerinin azaltılmasında ya da üstesinden gelinmesinde yardımcı olabilir.

Kaba Motor Beceriler

- Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda yaygın olarak görülen bir belirti, çocukların kaba-motor becerilerinde örneğin, yürüme, koşma, atlama, zıplama, atma ve tutma becerilerinde hantallık ve genel bir sakarlık söz konusudur.

İnce Motor Beceriler

- İnce motor beceriler küçük kasların parmak hareketleri ve el hareketleri için kullanılmasını, el-göz koordinasyonunu ve iki elin koordinasyonlu kullanılmasını içerir.
- İnce motor becerilerinde problem olan çocuklar genellikle kendi başlarına giyinme becerilerinde, yemek yeme becerilerinde, düğmeleme, fermuar kullanma ve kalem tutma becerilerini öğrenmede gecikme, yavaş ilerleme ve problemler sergilerler.
- Çocukların yapboz ve blokları kullanarak bir şeyler meydana getirme oyunlarında ve makası kullanmalarında problemler görüldüğünde öğrenme güçlüğü'nün erken belirtileri olarak değerlendirilebilir.
- İnce motor becerilerdeki problemler okul yıllarında yavaş ve okunaksız yazma olarak kendini gösterir.

ALGI SÜRECİ

- Çocuklar özellikle 3–5 yaşları arasında sonraki yıllarda okuldaki öğrenme sürecine temel oluşturacak bilgi ve beceri kazanır.
- Bu yıllarda çocuklar bilgi ve becerilerini görsel ve işitsel algıları yoluyla edinir, dikkat, bellek ve düşünme becerilerini geliştirir, dili anlamayı ve kullanmayı öğrenir.
- Algı genel olarak duyularla elde edilen bilgilerin tanınması ve anlamlandırılması olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir kare bir bütün olarak algılanmalıdır.
- Algı öğrenilmiş bir beceri olduğu için, çocukların algı becerilerinin geliştirilmesi için öğretimin sağlanması önemlidir.

İŞİTSEL ALGI

- Duyulan şeylerin tanınması ve anlamlandırılması olarak tanımlanır.
- Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için önemli bir süreçtir.
- Okul döneminde okumayı öğrenmede zorlukları olan çocukların bu süreçle ilgili sorunları olduğu bulunmuştur.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların işitsel bir problemleri yoktur yani işittiklerini doğru ve yeterli bir şekilde duyarlar. Ancak, işitsel algılarında problemler yaşarlar. İşitsel algının alt alanları vardır.

Ses bilgisel farkındalık

- Okumayı öğrenmek için gerekli olan becerilerden birisi duyduğumuz kelimelerin tek tek seslerden oluştuğunu fark etme becerisidir. Bu beceriye ses bilgisel farkındalık becerisi denir.
- Örneğin, kuş kelimesi duyulduğunda, kulak onu bir tek ses olarak duyar. Ancak ses bilgisel farkındalığını geliştirmiş olan birisi kuş kelimesinin 3 sestem (k/u/ş) oluştuğunu bilir.
- Ses bilgisel farkındalığı gelişmemiş bir çocuk ise kuş kelimesinin 3 ayrı sestem oluştuğunu anlayamaz.
- Okumayı öğrenmede güçlüğü olan çocukların da sıklıkla dilin böyle seslerin bir araya gelmesiyle oluştuğunun farkına varamamış çocuklardır. Sesleri tanımaz veya birbirinden ayırt edemezler. Kelimelerdeki ses benzeşmelerini fark edemez ve bu yüzden kelime çözümlemede problemleri olur.

Sessel ayırt edicilik

- Sesler arasındaki farklılıkları fark etmek ve birbiriyle aynı olan ve farklı olan kelimeleri ayırt edebilmek becerisini ifade eder.
- Küçük farklılıkların veya sadece bir ses ile farklılaşan kelimelerin aynı mı yoksa farklı mı olduklarının ayırt edilmesinin istenmesi ile değerlendirilir.
- Örneğin, kır – tır; gel – del; kabak – tabak; Eğer çocuk sesleri ayırt edemiyorsa, sözcüğü farklı bir sözcük olarak algılayabilir ve ona göre davranabilir veya ilgili bağlamda anlamlandıramadığı için karışıklık yaşayabilir.

İşitsel bellek

- Duyulan şeylerin bellekte depolanması ve gerektiğinde geri çağırılması becerisini ifade eder.
- Bu beceri çocuğun yönergeleri yerine getirememesi ve hatırlayamamasına neden olur.
- Özellikle birden fazla yönerge içeren durumlarda örneğin, "odana git, kitabını masanın üzerine bırak, topunu al ve gel" şeklindeki çoklu bir yönerge durumunda çocuk işitsel bellekteki yetersizlikleri nedeniyle yönergeyi yerine getiremez.
- Ayrıca akademik becerilerin öğrenilmesi sürecinde önemlidir. Tek bir harfin öğrenilmesi bile çok sayıda yönergenin uygulanmasına dayalıdır.

İşitsel sıralama

- Sıralanmış nesnelerin sırasını hatırlama becerisini ifade eder.
- Harflerin sayıların günlerin ayların sırayla hatırlanması bu beceri ile gerçekleşir.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar bu şekilde edindiği bilgileri öğrenmede problem yaşarlar.

GÖRSEL ALGI

- Öğrenme sürecinde özellikle okumayı öğrenme sürecinde görsel algı çok önemlidir.
- Öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklar harflerin sayıların, kelimelerin, şekillerin ve resimlerin görsel olarak ayırt edilmesinde problem yaşarlar.
- Görsel algı birçok alt beceriden oluşur.

Görsel ayırt etme

- Bir nesneyi diğerinden ayırt edebilme becerisidir. Harfleri ve kelimeleri ayırt edebilme çocuklar okumayı öğrenirken çok önemlidir. Örneğin "m" harfinin "n" harfinden ayırt edebilmesi; b ile d harflerinin veya b ile p arasındaki farkın anlaşılması. Bu beceri harfin tanınması ve kelime çözümlemesi için önemlidir.
- Bunlar dışında benzer veya farklı olan harflerin, rakamların, şekillerin ve resimlerin belirlenmesi de görsel ayırt etme becerisi gerektiren durumlardır.

b	d p g b t
---	-----------

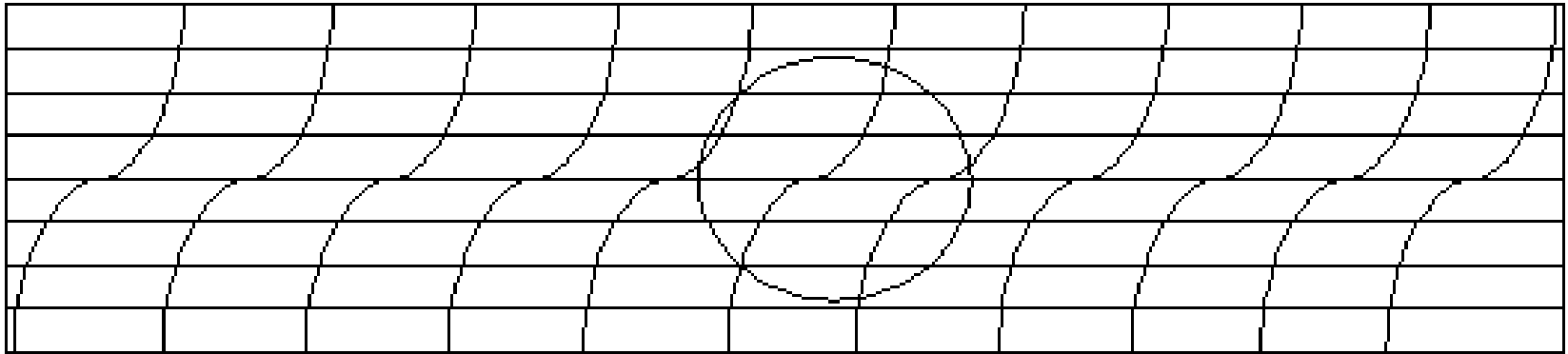
kömür	kemer kumar kömür küme
-------	------------------------

Resim-zemin ayırt etme

- Bir nesnenin onu çevreleyen zeminden ayırt edilmesi becerisidir.
- Bu beceride yetersizlik yaşayan bir çocuk ona gösterilen bir resimdeki tanımlaması istenilen hedef objeye zemininden bağımsız olarak odaklanamaz, ayırt edemez ve genellikle dikkati zemindeki diğer ilgisiz uyaranlar nedeniyle dağılır ve tanımlamada başarısız olur.

Robinson and Conway (1988, unpublished) reported significant improvement in subjects using the DonLoose system in the 90-92-93 school basic academic subjects, reading comprehension, reading accuracy, but not in rate of reading. A later work by Wood (1987) evaluated the results of 11 ten- to 15-year-old remedial high school students and a matched control group. Significant improvement for the experimental group was noted for time needed to locate words on a printed page, timed reading scores, length of time for sustained reading, and span of focus, as well as other perceptual tasks. Additionally, seven of the 23 experimental found employment, but none of the control group was employed by the end of the semester.

In contrast, Winters (1987) was unable to find differences in this study. Winters gave 15 elementary school children four minutes to locate and circle 68 examples of the letter "b" on three pages, each page of which contained 600 random letters in 20 lines of

Görsel tamamlama

- Bir objenin tamamının sunulmadığı durumlarda bile tanınması ve isimlendirilmesi becerisidir.
- Örneğin, bir çiçek resminin yarısını kapatıp, yarısını çocuğa gösterildiği durumda çocuğun görünen kısımda sunulan görsel ipuçlarını değerlendirerek onun bir bütün çiçek olduğunu anlaması ve isimlendirebilmesidir.
- Öğrenme güçlüğü yaşayan bir çocuk var olan ipuçlarını değerlendirerek nesneyi tanımada güçlük yaşar.

Mekansal ilişkiler

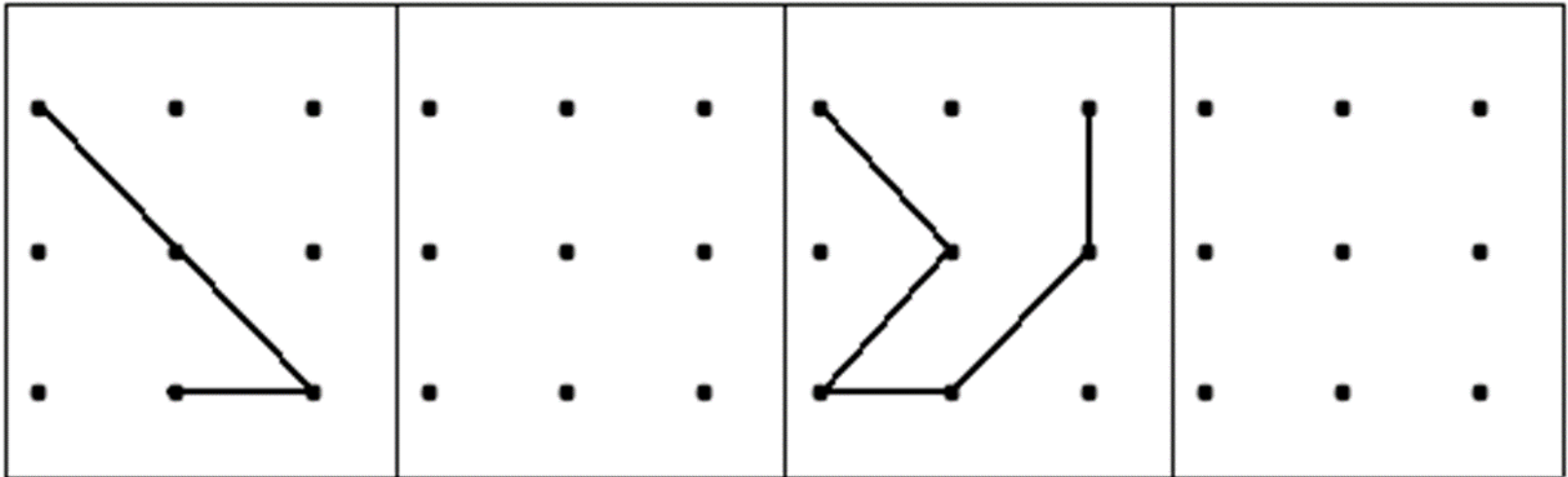
- Objelerin uzaydaki pozisyonlarının algısıdır. Çocuğun bir objenin veya sembolün mekânsal pozisyonunu ve çevresindeki diğer objelerle ilişkili olarak pozisyonunu tanımlayabilmesini ifade eder.
- Örneğin, harflerin yan yana belli bir mekânsal ilişki içerisinde, örneğin gerektiğinde çizgilerin bitişik gerektiğinde ayrı olarak konumlandırılması veya konumlandırıldığının algılanması okuma yazma ve matematik becerilerinin kazanılması sürecinde son derece önemlidir.

Mekansal ilişkiler

Gregay, Jo n anp Bop w n froa a k. "W hatwo l k
e t ulpy
t o a cp cp y?, Boq ske John. "I do n'tk ov, J ed ed,
t a p n onh li
hatwo lpyo li e ot go?" It in I mi ten o yw at o g a
w u u k h k gh j hin
o i nTV, e e ia l fiw e c av en se do rom. "Now,"
m v eo anh o de
saip Jonh, "Fo c ni hat q eati Let's e k e
or w a r peal ch o t h
uq r t e o s e fia y m the gh a o be stalt im e weta
d o rpos t met eah
s in hodh q." "Lock," hey o ep, "af l n pit's r il e
ll lpoxa o v l
e R pgunqocker! N yf a r o tel" eat!" Bopsho u eq, "Le t'ec k
v i "Gr t o t
odi i r wa nqa e wot ti trans
nt hem c o vea e tou."

Trying to read this passage, you will experience the kind of difficulty a dialectic reader faces when deciphering normal typeface (Albarrada).

How p. 98 in: Capouita, T.L. (1998). The Harcourt Brace Guide to Peer Tutoring. Orlando, FL: Harcourt Brace & Company.

Görsel algı ve ters çevirme

- Objelerin algılanması sürecinde uygulanan bazı kurallar harflerin algılanması sürecinde etkili olmayabilir veya farklılaşabilir.
- Okul öncesi dönemde çocuklar algısal genelleştirme geliştirirler. Bu beceri sayesinde hangi renkte, hangi şekilde olursa olsun bir sandalyeyi gördüklerinde onu sandalye olarak algılar ve tanımlar.
- Oysa harfleri algılamada algısal genelleme yapması mümkün değildir.

Görsel algı ve ters çevirme

- Örneğin, bir yuvarlağın sağda mı solda mı olduğu (b ve d) veya uzantının aşağıya doğru mu yoksa yukarıya doğru mu olduğu (b ve p) harfin adını ve sesini tamamen değiştirmektedir.
- Ayrıca yapılan ufak değişiklikler ile yeni harfler elde edilebilmekte (c ve e) veya tamamen kelimeleri ve anlamları değiştirmektedir. Örneğin, ve – ev; en - ne; ten - net; kitap - kiptat.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar erken dönemde geliştirdikleri bu görsel genellemelere gerekli değişiklikleri yapmakta zorluk çekerler ve okumayı öğrendikleri süreçte zorluklar ve karışıklıklar yaşarlar.

teapot	təpɒt
təpɒt	təpɒt
təpɒt	təpɒt
təpɒt	teapot
təpɒt	təpɒt

Bütün ve parça algısı

- Görsel algıda oluşabilecek bir başka problem ise bütünü algılayabilenleri ve parçayı algılayabilenleri işaret eder.
- Bütünü algılayabilenler bir objeyi gördüklerinde onu bir bütün olarak algılarken, parçayı algılayanlar ufak detaylara odaklanırlar ve bütünü kaçıırırlar.
- Ancak etkili bir öğrenme için çocukların her ikisini de görmeleri gerekmektedir. Okurken parçadan bütüne veya bütünden parçaya rahatlıkla geçebilmelidir. Bazı zamanlarda kelimeyi bir bütün olarak görmeli bazı zamanlarda ise parçalara dikkat ederek kelimeyi diğerlerinden ayıracak küçük farklılıkları görmelidir. Örneğin, karar ve kurar kelimelerini ayırt edebilmek için sadece ikinci harfteki ufak değişikliği fark etmesi önemlidir. Buna karşın, oyuncak kelimesini bir bütün olarak algılamaları ve tanımaları okuma sürecini hızlandırması açısından önemlidir.

Bütün ve parça algısı

- Yalnız bir tür algısı olan çocuklar okumayı öğrenmede güçlükler yaşarlar.
- Öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklar bu problemi boyamalarında sıklıkla gösterirler. Boyadıkları bir çocuğun bir kolunu kırmızıya, bir kolunu yeşile ve gövdesini maviye boyayabilirler. Bir çiçeği boyadıklarında her bir yaprağını başka bir renge boyayabilirler. Bunun sebebi resmi bir bütün olarak değil de parçalar olarak algıladıklarındandır.
- Bazen parçalara çok odaklandıklarından resmin bütünü ile ilgili hikâyeye veya diğer uyaranlara ilgilerini kapatırlar. Bazı durumlarda ise bu aileler veya öğretmenler tarafından yanlış değerlendirilir. Çocukların detaylarla çok ilgilenmelerini fark edilmesi gereken bir yetenek olarak yansıtırılar.

Dokunsal algı ve hareket algısı

- Dokunsal algı: Deri temasıyla veya parmaklarla dokunma ile edilen duyuyu ifade eder. Örneğin bir nesneye dokunarak tanımak, yüzeyin yapısını (yumuşak sert, düz, engebeli) tanımak veya kaç parmakla dokunulduğunu belirlemek dokunsal algının örneklerindedir.
- Hareket algısı: Vücudun hareketleri ile ve kasların durumu ile ilgili algıdır. Vücudun parçalarının hangi pozisyonları aldığının, kasların hangi sertlikte, hangi rahatlama düzeyinde olduğunu algılamayı ifade eder.
- Hem dokunsal algı hem de hareket algısı öğrenmede önemli bilgi kaynaklarıdır. Birçok günlük yaşam ve okul becerisi bu iki algıyı gerektirir.

Öğretim

- Öğretmenler çocukların algısal güçlüklerini fark etmeli ve yetersiz olan alanda öğretim yapmalıdır.
- Çocuk okul dönemindeyse, geliştirmeye çalıştığı akademik alana mümkün olduğunca çabuk geçmelidir. Örneğin, okuma öğretimi veriliyorsa, geometrik şekillerin ayırt edilmesinden önce okumada harflerin ve sözcüklerin görsel ayırt edilmesine geçebilir.

Dikkat

- Öğrenme yetersizlikleri olan bazı çocuklar dikkat eksikliğiyle ilgili davranışlar gösterirler. Dikkat eksikliğine hiperaktivite ve dürtüsellik eşlik edebilir.
- Dikkat problemleri olan çocuklar bir işe konsantre olmada güçlük yaşarlar, dikkatleri çabuk dağılır, bir etkinlikten diğerine atlarlar, başladıkları işi bitirmezler.
- İş başında dikkat sürdürme oranları %30'dur.
- Anne babalar ve öğretmenler bu çocukların dinlemediklerinden ve sıklıkla eşya kaybettiklerinden yakınırırlar.
- Seçici algıları daha az işlevseldir. Önemli uyarıyı ayırt etmede ve geçiş yapmada zorlanırlar.
- Dürtüsellik gösteren çocuklar ani ve düşünmeden hareket ederler.
- Öğretmenleri soruyu bitirmeden cevap verirler. Sınıf arkadaşlarıyla paylaşmada ve sıra almada zorluk yaşarlar.

DEHB ve Öğrenme Güçlükleri

- ✓ Farklı durumlardır.
- ✓ Bir arada görülme olasılığı yüksektir.
- ✓ DEHB, çocukların öğrenmeye hazır hale gelmelerini engeller.
- ✓ Öğrenme güçlükleri ise çocukların normal şekilde öğrenmelerini engeller. Nasıl öğreneceklerini öğrenmeleri için desteğe ve müdahale programlarına gereksinim duyarlar.
- ✓ İlaç kullanımı öğrenme güçlüğü için etkili değildir.
- ✓ Özel eğitim desteği ise tek başına DEHB için etkili değildir.
- ✓ Her iki durumun ayrı ayrı ele alınması ve müdahale edilmesi önemlidir.

Bellek

- Öğrenme sürecinde bellek çok önemlidir.
- Çalışan bellek kısa süreli bellekteki bilgiyi var olan bilgiler ile birleştirme ve anlamlandırma süreci veya yeteneğidir.
- Eğer bilgi bu şekilde anlamlandırılabilirse, öğrenme gerçekleşir.
- Öğrenme güçlüğü olan çocukların bilgileri bu şekilde anlamlandırması ve depolama için kodlamasında yetersizlik vardır. Gerekli olan tüm bilgiyi yeterince uzun süre çalışan belleğinde tutamaz.
- Bu süreci gerçekleştirmek için bilinçli mental çabalarında motivasyon eksikliği vardır.
- Bu yüzden verilen yeni bilginin öğrenci için anlamlı olması yani var olan bilgileri ile anlamlı bir ilişkisi olması gerekir.

Dil

- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar ne, nerede, niçin gibi soruları, pasif ve olumsuz yapıları yorumlamakta güçlük çekerler.
- Söz diziminde problemler olur.
- Zamansal ve karşılaştırma ilişkilerini ifade etmede güçlük çekerler.
- Mecazi dili ve çok anlamlı kelimeleri yorumlamada zorluk çekerler.
- Basit cümleler ile konuşurlar.
- Sesbilgisel farkındalık becerileri gelişmemiştir. Konuşma dilindeki sesleri ayırt etmede ve fark etmede güçlük çekerler.
- Sözcük öğrenme yetersizliğı (sözcük anlamları ya da kavram oluşturmadaki problemler) yaşarlar.
- Sözcük bulma güçlüğü ve isimlendirmede yavaşlık vardır.

Dil

- Öğrenme yetersizlikleri olan öğrencilerin çoğu yoğun dil etkileşimini ve karşılıklı konuşmayı gerektiren ortamlarda iyi değildir ve karşılıklı konuşmayı sürdürmede becerili değildir.
- Bazı çocuklarda gecikmiş konuşma vardır. Dilin normalde geliştiği yaşta konuşamaz ya da dili az kullanabilirler. 4 yaşındaki bir çocuk hala konuşamıyorsa, dil gecikmesi vardır.
- Bazı çocuklarda ise konuşma vardır ama garip sentaktik model ya da karışık sözcük sırası ya da uygun olmayan sözcükler kullanırlar.
- Alıcı dil problemleri olan bir çocuk sandalye, yemek, şeker, oturmak gibi tek sözcükleri anlayabilir ama bu sözcüklerin kullanıldığı bir cümleyi anlamakta güçlük çekebilir. Örneğin, "şekerini yedikten sonra sandalyeye otur".

Söylemek istediđi	Söylediđi
Üstümü örtme.	Üstümü sarma.
Sabaha kadar uyumayacađım.	Akşama kadar uyumayacağım.
Çalkalamak	Kalçalamak
Ali'nin kitabı çok kalın.	Kalın çok kitabı Ali'nin.
Ne istersen veririm.	Ne istediđini veririm.
Pazarlık yapalım.	Pazarlaşma yapalım.
Bir günde iki kitap bitirdi.	İki günde bir kitap bitirdi.
Bas gaza!	Basa gaz!
Kimse benimle değiş tokuş yapmıyor.	Kimse benimle satış yapmıyor.
Ne isteyeceksin benden?	Ne isteyeceksin bana?
Yemeđin üstündeki ne?	Yemeđin önündeki ne?
Ne dedi benimle ilgili?	Ne dedi bana ilgili?

Sosyal beceriler

- Öğrenme güçlüğü olan çocukların arkadaşları tarafından sosyal kabulü daha zordur. Dışlanırlar.
- Akademik başarısızlıkları ve öğrenme güçlüğü etiketleri, sosyal kabulü azaltır.
- Akademik başarısızlığın ön plana çıkmadığı basit programlarda sosyal kabul problemlerinin olmadığı gözlemlenmiştir.
- Sosyal kabulün olmaması kendilik algısının düşmesine, mutsuzluk ve yalnızlık duygularına yol açar.
- Grup aktivitelerinin yerine tek başına yapılan aktiviteleri tercih ederler.
- Sözel olmayan ipuçlarını algılamada sorunlar yaşarlar.

* OKUMAYI YAZMAYI ÖĞRENEMEDİYSEN, NASIL
ARKADAŞLARINLA MESAJLAŞACAKSIN Kİ? *

Öğrenme güçlüğü olan çocukların aileleri

- Öğrenme güçlüğü olan çocuk aile yapısını olumsuz yönde etkileyebilir.
- Anne-babaların stres seviyesinin daha yüksek olduğu ve bunun hem diğer çocuklarla hem de birbirleriyle olan ilişkilerini etkilediği bulunmuştur.
- Öğretim müdahale programları eğer evde anne baba tarafından destekleniyorsa daha başarılı olur.
- Yetişkinliğe geçişte başarı, ailenin desteği ile önemli derecede ilişkilidir.
- Ailelerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarından akademik ve sosyal beceri beklentileri normal gelişim gösteren çocuklarına göre daha düşüktür.
- Kardeşler arasında olumsuz ilişkiler gelişebilir.
- Ailenin stres seviyesini düşürmek ve çocuklarını destek sürecini iyileştirmek açısından öğretmenlere ve psikolojik danışmalara önemli görevler düşmektedir.